

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Environmentální politika Islandu od roku 1945

Milan Boháč

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Environmentální politika Islandu od roku 1945

Milan Boháč

Vedoucí práce:

Mgr. Petra Lupták Burzová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně za užití pouze uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Environmentální politika.....	7
2.1 Definice, vývoj a proces environmentální politiky.....	7
2.2 Principy a cíle environmentální politiky.....	9
2.3 Nástroje environmentální politiky	10
2.3.1 Prostředky přímého administrativního řízení.....	10
2.3.2 Ekonomické nástroje a tržní environmentalismus	11
2.3.3 Samoregulace	13
2.3.4 Dobrovolnost.....	14
2.3.5 Výchova a informační nástroje	15
2.4 Subjekty environmentální politiky	16
2.4.1 Stát, státní instituce a orgány veřejné správy.....	16
2.4.2 Politické strany	17
2.4.3 Nestátní zájmové organizace.....	19
2.4.4 Subjekty průmyslu a obchodu	20
2.4.5 Ostatní subjekty.....	22
3. Evropské pojetí environmentální politiky	24
3.1 Definice a vývoj evropské environmentální politiky	24
3.2 Environmentální politika severských zemí	26
3.2.1 Charakteristika politiky severských zemí	26
3.2.2 Vývoj severské integrace	27
3.2.3 Praxe severské environmentální politiky	29
4. Environmentální politika Islandu.....	31
4.1 Vývoj environmentální politiky od roku 1945	32
4.2 Geotermální a vodní energie jako ekologické zdroje?	37
4.3 Finanční krize a environmentální politika – případ Islandu.....	39
5. Závěr.....	42
6. Seznam použité literatury a pramenů	45
7. Resumé	52
8. Přílohy	53

1. Úvod

V současné době patří oblast ochrany životního prostředí do prioritních oblastí všech rozvinutých států. Toto téma začalo být aktuální v 50. letech 20. století a následně se rozvinulo na počátku 70. let po konferenci OSN o životním prostředí. Vzhledem k tomu, že se jedná o oblast týkající se každého člověka, ochranou životního prostředí se začala zabývat státní politika a také politické strany a další subjekty. Vznikla tak environmentální politika.

Příkladem států, které ve své politice životního prostředí došly nejdále, jsou severské země. Specifické místo pak mezi nimi zabírá Island, ostrovní stát na pomezí Evropy a Ameriky. Tento ostrovní stát ušel od nabytí úplné nezávislosti v roce 1944 dlouhou cestu, během které se dokázal přetvořit ze zaostalého zemědělského státu na moderní zemi těžící z globalizačních trendů a svého geografického postavení. Dnes je z větší části zemí energeticky soběstačnou, využívající potenciál geotermální a vodní energie. Ale i v politice této země mohou vyvstávat rozpory. Island už dlouhou dobu čelí výzvě sladit ekonomickou a environmentální oblast politiky. Na jednu stranu chce Island ekonomicky růst, prosazuje rozvoj průmyslu a zaměstnanosti, na druhou stranu chce být i zemí turisticky zajímavou, která dokáže nabídnout své přírodní bohatství.

Cílem této práce je analyzovat environmentální politiku Islandu na základě obecné teorie environmentální politiky společně s faktory, které jí ovlivňují - důraz je kladen zejména na vzájemně kolidující oblasti ekonomiky a environmentální politiky. Dalším cílem je charakterizovat, jakým způsobem se environmentální politika na Islandu etablovala, co mělo na její dnešní podobu největší vliv, jaká jsou její specifika oproti ostatním severským zemím, a jak a zda vůbec byla tato politika ovlivněna finanční krizí, která zemi zasáhla v roce 2008.

Práce se nejprve zabývá environmentální politikou jako takovou. První část práce je celá věnovaná teoretickému konceptu environmentální politiky se zaměřením na Island, jsou zde vysvětleny nástroje, procesy a subjekty spojené

s touto politikou. Druhá část práce je věnovaná evropské environmentální politice, která je úzce spojena s Evropskou unií. Část této kapitoly je věnovaná environmentální politice severských zemí. V této skupině sice patří do rámce EU pouze Švédsko, Dánsko a Finsko, nicméně Norsko a Island přijaly z větší části environmentální politiku EU společně se svým vstupem do European Economic Area. Třetí část práce se pak konkrétně zabývá environmentální politikou Islandu, jejím charakterem a vývojem, jsou zde rovněž rozebrány problémy týkající se specifických oblastí environmentální politiky Islandu, zejména obnovitelných zdrojů energie.

Tato práce se opírá jak o díla týkající se výhradně teorie environmentální politiky, tak o dokumenty věnující se konkrétním záležitostem okolo environmentální politiky Islandu a severských zemí. V teoretické části tak práce čerpá zejména z děl Václava Mezřického *Teorie a praxe environmentální politiky* a *Environmentální politika a udržitelný rozvoj* a také z díla Jany Soukupové a kolektivu s názvem *Ekonomika životního prostředí*. Část popisující vývoj environmentálních politik EU, severských zemí a Islandu se opírá zejména o dokumenty vydané oficiálními státními organizacemi a institucemi (instituce EU, Severská rada apod.), ale i knihami o dějinách Islandu a severských zemí autorek Heleny Kadečkové a Carmen Mayerové. Největším přínosem pro psaní práce byly publikace vydané Severskou radou ministrů. Další informace týkající se popisovaného tématu jsou čerpány zejména ze zdrojů oficiálních institucí jako je islandské ministerstvo životního prostředí, islandská centrální banka, environmentální neziskové organizace apod. Doplnující informace jsou pak čerpány z internetových zdrojů, zejména zpravodajských serverů.

2. Environmentální politika

2.1 Definice, vývoj a proces environmentální politiky

Pokud chápeme politiku jako činnost, kterou lidé závazně rozhodují, mění a chrání obecná pravidla, kterými se řídí ve svém životě, a kterou řídí stát, environmentální politika (nebo též politika životního prostředí) se zaměřuje na oblast životního prostředí a jejím cílem je ochrana tohoto prostředí, zlepšení kvality životního prostředí ku prospěchu života a zdraví obyvatel za současného dodržování zásad udržitelného rozvoje (Soukupová 2011: 131).

Jak již bylo zmíněno, samotná environmentální politika se začala definovat v 50. letech 20. století v reakci na dobové události (např. smogová katastrofa v Londýně v roce 1952). Od 60. let se posiluje zájem o vztah mezi přírodou a člověkem, respektive o vlivu lidských činností na životní prostředí. Tento zájem o životní prostředí přiměl politiky učinit konkrétní opatření, v té době se týkající zejména stanovení norem pro množství a koncentraci látek vypouštěných do životního prostředí. Tím se ale nepodařilo zastavit stále probíhající znehodnocování přírodního prostředí. Na světlo se tak dostala otázka, jaká je vazba mezi ekonomickým růstem a životním prostředím a jaké budou dopady dalšího ekonomického růstu (Lisa - Pána 2012: 24-27).

O politice životního prostředí se začíná hovořit až s konáním Stockholmské konference OSN roku 1972, kde byly poprvé vytyčeny globální problémy týkající se životního prostředí. Na základě závěrů této konference začaly jednotlivé státy poprvé ve větším měřítku prosazovat politiku životního prostředí – zaváděla se legislativní opatření na ochranu přírody, vznikala ministerstva životního prostředí. Brzy se však ukázalo, že tato opatření problémy nevyřešila, a tak v roce 1983 byla Valným shromážděním OSN vytvořena Světová komise OSN pro životní prostředí a rozvoj, která měla revidovat definované problémy a nově i zkoumat vztah životního prostředí a zemědělství, průmyslu a energetiky. Tato komise také vůbec poprvé definovala koncept *trvale*

*udržitelného rozvoje*¹, který je základním principem environmentální politiky. O zavedení tohoto konceptu do praxe se snažila konference OSN o životním prostředí v roce 1992. Na začátku 21. století pak tento koncept přijaly státní (např. EU) a ekonomické organizace (např. OECD). (Lisa - Pána 2012: 29-35). Island založil ministerstvo pro životní prostředí až v roce 1990 a trvale udržitelný rozvoj implementoval do politiky na přelomu tisíciletí.

Proces politiky životního prostředí je široký, co se týče dotčených oblastí, a je procesem kontinuálním, kde se střetávají hodnoty a zájmy různých subjektů. Během tohoto procesu (nebo též cyklu) se definují a přijímají koncepce a opatření v rámci environmentální politiky. Počátkem procesu je *definování problémů* ze strany občanů, státní správy, vědců nebo nevládních organizací. Další fází je *formulování cílů a strategií*, které provádí dotčené rezorty (např. ministerstva životního prostředí). Formulace cílů je složitým a časově náročným procesem, který vyžaduje hluboké odborné znalosti, pracují zde tedy kromě politiků i vědci. Na tuto fázi navazuje *legitimizace*, kde dochází k hledání politické podpory a následnému právnímu ukotvení projednávané politiky. Další fází je *prosazování politiky*, která dozoruje, zda je činnost subjektů, kterým byly adresovány environmentální požadavky, v souladu s přijatou legislativou. V této fázi hrají důležitou kontrolní úlohu environmentální nestátní a neziskové organizace. Poslední fází je *revize politiky*, kde se porovnávají výsledky činnosti veřejné správy s vytyčenými cíli a provádí se monitoring. V případě zjištění nedostatků se přijímají opatření. V případě splnění cílů stanovených přijatými koncepty, dochází k ukončení procesu politiky životního prostředí (Mezřický 2005: 56-58). Na Islandu definují problémy zejména nevládní organizace, strategie jsou pak formulovány ze strany islandského ministerstva pro životní prostředí, které následně provádí pod něj spadajícími institucemi monitoring.

¹ Trvale udržitelný rozvoj je "rozvoj, který uspokojuje potřeby současných generací, aniž by snižoval možnosti budoucích generací uspokojovat své potřeby" (Mezřický a kol. 1999: 22)

2.2 Principy a cíle environmentální politiky

Environmentální politika dneška vychází z obecně platných principů, které byly poprvé formulovány roku 1973 v Prvním akčním programu EU. Jedná se o zásady využívané pro konkrétní formulaci environmentální politiky a pro utváření nástrojů environmentální politiky. Kromě již zmíněného *principu trvale udržitelného rozvoje*, ze kterého vychází ostatní principy politiky životního prostředí, se mezi hlavní principy řadí též *princip prevence* upřednostňující předcházení poškozování životního prostředí a *princip nejvyšší hodnoty*, který vychází z předpokladu, že životní prostředí je základním předpokladem pro život. Z těch dalších lze zmínit *princip garance státu*, který ukládá státům povinnost chránit životní prostředí, *princip ekonomické odpovědnosti*, který předpokládá, že za znečištění životního prostředí nese ekonomickou odpovědnost jeho původce a nikoliv celá společnost, *princip informovanosti a účasti veřejnosti*, který zaručuje volný přístup k informacím a veřejnou účast na rozhodování ve věcech životního prostředí (Soukupová 2011: 133-135).

Cíle environmentální politiky vychází stejně jako principy z konceptu trvale udržitelného rozvoje. Na prvním místě pomyslně stojí dosažení stanovené kvality životního prostředí, dalším klíčovým cílem je eliminovat znečišťování životního prostředí, předcházet mu a snižovat spotřebu zdrojů (Lisa - Pána 2012: 63). K prosazování těchto cílů se užívá prostředků (nástrojů) environmentální politiky (viz podkapitola 2.3). Aplikace těchto nástrojů se liší podle toho, v jakém měřítku a jakým způsobem se využívají. Např. Soukupová (2011: 132) uvádí, že politiku životního prostředí lze teoreticky dělit na politiku životního prostředí *rezortní* a politiku životního prostředí *všestrannou*. Zatímco všestranná politika životního prostředí se široce zaměřuje na prosazování trvale udržitelného rozvoje, vztah člověka a přírody a její ochranu, k čemuž využívá zejména nástroje ekonomické, rezortní politika životního prostředí je více konkrétní, zaměřuje se na prevenci a odstraňování škod způsobených prostředím lidskou aktivitou a k tomu používá zejména administrativní nástroje environmentální politiky.

Jiné rozdělení najdeme u Lisy a Pány (2012: 66-71), kde je realizace cílů environmentální politiky teoreticky dělena do tří úrovní analýzy, a to *regionální, národní a mezinárodní*. Ačkoliv význam regionální úrovně se se snahou států oblast politiky životního prostředí decentralizovat zvyšuje, zůstávají zde některé problémy související s integrací politiky životního prostředí v souladu s konceptem udržitelného rozvoje na této úrovni. Důležitost je dále podložena faktem, že aktéři působící na této úrovni slouží jako jakýsi most mezi jednotlivci a soukromými subjekty a vyšší, tj. národní úrovní integrace environmentální politiky. Analýza na národní úrovni zahrnuje oproti úrovni předchozí širší oblast integrace cílů. Důležitými faktory jsou zde i ty stojící mimo oblast environmentální politiky (např. historické a sociální faktory), které mají vliv na integraci cílů. Shodným prvkem v integraci environmentální politiky na národní a lokální úrovni je zde kontext trvale udržitelného rozvoje. Na této úrovni je rovněž důležité předpokládat odlišnost národních kontextů při integraci environmentální politiky. Mezinárodní (nebo též globální) úroveň předpokládá, že základem v problematice integrování a realizování politiky životního prostředí je analyzovat vyjednávání mezivládních subjektů v mezinárodním prostředí. Problémem této úrovně analýzy je zejména fakt, že se zaměřuje více na mezinárodní organizace, dohody, úmluvy o problémech životního prostředí, než na integraci environmentální politiky na této mezinárodní úrovni.

2.3 Nástroje environmentální politiky

Kromě dvou základních nástrojů environmentální politiky, a to administrativních a ekonomických, je výčet nutno rozšířit o samoregulaci, dobrovolnost a informační nástroje a výchovu. V důsledku ale žádný z nástrojů není ten nejdůležitější, neboť nejúčinnější formou prosazování environmentální politiky je kombinace těchto nástrojů přímo odpovídající požadavkům řešeného problému (Mezřický a kol. 1999: 24-25).

2.3.1 Prostředky přímého administrativního řízení

Administrativní řízení používá jako základní formu k prosazování environmentální politiky právní normy, které stanovují určitá pravidla

a povinnosti. Adresáti těchto právních regulací pak mohou být pro nedodržování těchto norem sankcionováni. Kromě prosazování určitých environmentálních cílů právní cestou je součástí administrativních nástrojů i kontrolní činnost a environmentální standardy. Výhodou těchto prostředků je jejich úspěšnost při omezování znečištění, zákazu užívání nebezpečných látek a při ochraně živočišných a rostlinných druhů. Další výhodou je spolehlivost těchto prostředků, snadná kontrola a odolnost proti politické nebo byrokratické manipulaci. Jako nedostatek se naopak jeví skutečnost, že administrativní prostředky jsou nejlépe prosazovány vůči velkým firmám, ale při prosazování cílů u malých firem a jednotlivců nejsou tak účinné. Tyto prostředky také nemotivují adresáty k dalším krokům k omezování znečištění. Dalším negativem je jejich ekonomická náročnost, která pramení z rozsáhlých administrativních struktur. Důsledkem nedostatku financí pak může být i špatná kontrola dodržování právních norem a s tím související selhání environmentální politiky (Mezřický 2005: 68-69). Užívání těchto nástrojů je charakteristické pro severské země v 70. letech 20. století, kdy ještě nebyly užívány nástroje ekonomické (Skljevik a kol. 2011: 29).

2.3.2 Ekonomické nástroje a tržní environmentalismus

V dnešní době se ekonomické nástroje považují za nejvhodnější nástroje environmentální politiky. Jsou variantou administrativních nástrojů, nicméně vzhledem k jejich důležitosti je nutné je dát na stejnou úroveň. Největší výhodou těchto nástrojů je totiž (oproti těm administrativním) ekonomická efektivita při dosahování cílů environmentální politiky. Další výhodou je schopnost stimulovat subjekty k hledání lepších environmentálních řešení a ovlivňovat jejich chování. Nevýhodou jsou pak možné negativní ekonomické důsledky jako inflace v reakci na zvyšování cen produktů kvůli např. placení environmentálních daní. Navíc tyto nástroje budí u veřejnosti dojem, že v podstatě legalizují znečišťování životního prostředí (Mezřický a kol., 1999: 64).

Nejdůležitějšími ekonomickými nástroji jsou poplatky, subvence, celní a daňová politika. Účelem poplatků je pokrýt náklady spojené se škodami

způsobenými znečišťováním prostředí. Jejich význam ale více spočívá v tom, že dokáží stimulovat subjekty k tomu, aby omezily znečišťování životního prostředí (kdo neznečišťuje, neplatí). V základu lze poplatky rozdělit na poplatky za znečišťování životního prostředí, poplatky za využívání přírodních zdrojů a tzv. uživatelské poplatky - např. za spotřebu látek, které poškozujících ozonovou vrstvu (Kaplanová 2011: 181-184). Subvencemi, tj. finanční podporou z veřejných prostředků, v rámci ekonomických nástrojů, myslíme např. dotace, daňové úlevy, podporu výrobců apod. Subvence nejsou příliš efektivní a nedosahují zamýšlených cílů (Mezřický a kol., 1999: 66). Se subvencemi souvisí již zmíněná daňová politika. Ekologické daně mají obdobný účel jako poplatky, tj. motivovat subjekty ke změně chování v oblasti znečišťování životního prostředí. Oblast daní s ekologickým charakterem je velice široká a lze do ní zahrnout i daně, které nemají zdánlivě s ekologií příliš společného. Rozdílem mezi daněmi a poplatky je zejména ten fakt, že daně jsou povinné a zákonem stanovené platby ve prospěch státního rozpočtu, naproti tomu u poplatků je přítomna protihodnota za jejich hrazení. Daně se také oproti poplatkům setkávají s mnoha problémy. Jsou zde problémy s jejich zaváděním, dopadem těchto daní na firmy a spotřebitele a také s faktem, že případné zavedení těchto daní by se dostalo do rozporu s vybíráním ekologických poplatků. V současné době je v souvislosti s těmito problémy debatováno o možné ekologické daňové reformě, která by zaručila tzv. fiskální neutralitu (nejedná se o zvýšení daní, ale o přesunutí daňové zátěže v souladu s cílem reformy). Do ekonomických nástrojů pak patří i např. emisní povolenky (Kaplanová 2011: 190-195).

Příkladem států, které úspěšně prošly ekologickou daňovou reformou, jsou severské státy. Během 90. let 20. století začaly tyto státy přesouvat daňovou zátěž ze sektoru týkajícího se pracovních vztahů (daně z příjmu, soc. zabezpečení) do oblasti životního prostředí. Pozitivní či negativní efekty těchto reforem se nicméně projeví až časem, ale již teď je zřejmé, že celková daňová zátěž se v důsledku reforem nezvýšila. Navíc se ukázalo, že v některých případech má tato reforma pozitivní efekt na zaměstnanost (Ptak 2010: 263-265). Jediným

státem, který se v konceptu environmentálních daní odlišuje od ostatních severovýchodních států, je Island. Jeho environmentální daně se totiž nevztahují na ty související se spotřebou elektrické a tepelné energie, což vyplývá z faktu, že Island vyrábí drtivou většinu svých energií z vodních a geotermálních zdrojů. Daně se tak přesunuly k fosilním palivům, což vyjadřuje snahu Islandu soustředit nástroje tam, kde budou mít v jeho podmínkách největší environmentální dopad. V dalších oblastech se více než daně na Islandu uplatňují poplatky, a to např. v nakládání s odpady apod. Daně environmentálního charakteru se pak vztahují např. na obchod s motorovými vozidly (Lindhjem a kol. 2009: 54-61).

Jako alternativa k ekonomickým nástrojům se pak jeví teorie tržního environmentalismu. Jedná se o koncept, kde jsou veškerá práva k přírodním zdrojům předána do soukromé sféry, bez působení státu. Řešení environmentálních problémů by pak přešlo do kompetence soukromých subjektů, které by vlastnily přírodní zdroje. Hlavním východiskem tržního environmentalismu je předpoklad, že stát nemůže mít přesný přehled o důležitosti a hodnotě přírodních zdrojů. Tyto hodnoty jsou mnohem lépe určitelné v systému nastavených vlastnických práv v rámci trhu. Na druhou stranu se u konceptu objevuje řada otázek a problémů týkající se zejména ochrany přírodních zdrojů ze strany soukromých subjektů, škod způsobených na životním prostředí a s tím souvisejícím řešením viníků apod. (Mezřický a kol. 1999: 30).

2.3.3 Samoregulace

Jedná se o proces, jehož prostřednictvím určitá skupina subjektů sama reguluje chování členů této skupiny. Tyto subjekty se v rámci svého odvětví zavážou mezi sebou k dodržování určitých pravidel (kodexů) chování týkajících se environmentálních problémů. Tyto pravidla následně určují i způsob jejich prosazování a kontrolu dodržování, to vše bez zásahů veřejné správy. Veřejná správa může do procesu zasahovat pouze na žádost skupiny. V důsledku je takovéto fungování problematické. Většinou skupina subjektů jedná hlavně ve vlastním zájmu, bez větších ohledů na veřejnost, a tak je kontrola ze strany

státních orgánů nutná. Samoregulace je tak nástrojem, který je dobré kombinovat právě s monitorovací činností státu. Její výhodou je schopnost rychleji a účinněji reagovat na problémy životního prostředí než je schopné činit administrativní řízení. Jedinou možností úspěšné aplikace konceptu samoregulace je ta, kde k ní dá impuls veřejná správa a do procesu se sama zapojí (Mezřický a kol. 1999: 27-28). V rámci Islandu není tento nástroj používán, islandská asociace výrobců hliníku postupuje dle administrativních nařízení (Icelandic Association of Aluminium Producers 2015).

2.3.4 Dobrovolnost

V tomto případě se jedná o prostředky založené na dobrovolnosti, které postrádají donucovací prvky. Základem těchto prostředků jsou administrativní smlouvy mezi veřejnou správou a subjektem nebo skupinou subjektů. Tyto smlouvy vymezují určité podmínky, které se zavazují subjekty plnit, aby vůči nim nedošlo ze strany státu k represivním opatřením (může se jednat o odebrání povolení apod.), a to na základě dobrovolnosti, tj. nad rámec legislativních předpisů (Kulhavý, 2011: 211). Tento proces je sice iniciován veřejnou správou, nicméně rozhodnutí je jen na straně adresáta. Příkladem těchto administrativních dohod mohou být např. dohody s energetickým průmyslem o zvyšování účinnosti při výrobě energií, snižování produkce odpadů nebo dohody o ochraně biodiverzity. Výhodou tohoto přístupu je fakt, že vede adresáty k environmentální odpovědnosti a dále také podporuje environmentální správcovství. Účinnost tohoto nástroje snižuje nedostatek veřejného zájmu o dotčená témata administrativních smluv (Mezřický 2005: 71-72).

Dobrovolné nástroje jsou málo využívanými nástroji v rámci severských států. Kromě Dánska nemá tento konkrétní nástroj legislativně definovaný ani jeden severský stát, což ale nevylučuje jejich uplatňování. Dobrovolné dohody tak existují v rámci environmentální politiky všech severských států, a to nejčastěji ve formě dohod o snižování emisí či odstranění některých nebezpečných látek. Obecně se tento nástroj využívá bez nutnosti státu jako dohlázele, lze však státní orgány přizvat ke spolupráci. V konkrétním případě

Islandu není užívání dobrovolných nástrojů legislativně nijak upraveno. Tyto nástroje jsou však na Islandu používány, i když v malé míře. Najdou využití zejména tam, kde obecná legislativa není schopna řešit některé konkrétní problémy. Jejich potenciál také spočívá v jejich schopnosti prevence. Na Islandu se tyto nástroje uplatnily v rybářském a ropném průmyslu, konkrétně v nakládání s odpady (Bauer – Fischer-Bogason 2011: 155-164).

2.3.5 Výchova a informační nástroje

Informace o procesu environmentální politiky jsou v dnešní době jedním z nejrelevantnějších nástrojů. V tomto případě se může jednat o informování veřejnosti o úspěších při prosazování environmentálních opatření a při ochraně přírody nebo o poskytování informací relevantních pro účast veřejnosti na rozhodování v oblasti životního prostředí. Zveřejňování těchto informací zvyšuje povědomí o environmentálních problémech a environmentální odpovědnosti všech aktérů. Výhodou vypouštění informací je motivace subjektů mít co nejlepší výsledky na poli ochrany životního prostředí, aby neutrpěla před veřejností jejich image. To samé platí i pro veřejnou správu, která pod dohledem veřejnosti musí jednat tak, aby odstranila nedostatky svého působení a působila preventivně. Současně probíhá trend označovat výrobky ekologickými značkami (tzv. eco-labelling). Tímto lze přispět k informování veřejnosti o environmentální hodnotě výrobků. Co se týče výchovy a vzdělávání, tyto představují jakýsi základní kámen pro řešení environmentálních problémů. Pokud je vzdělávání zajištěné ze strany veřejné správy, tak toto doplňuje činnost veřejné správy a zlepšuje schopnost reagovat na akutní environmentální problémy. Vzdělání totiž lze směřovat tam, kde je nejvíce potřeba. Platí zde znovu to, že vzdělávání zvyšuje povědomí o environmentálních problémech a odpovědnosti všech za životní prostředí (Mezřický a kol. 1999: 28-29).

Distribuce informací o environmentálních záležitostech je na Islandu zakotvena v zákoně č. 21 z roku 1993². Zákon zaručuje nárok obyvatel na informace týkajících se environmentálních témat a také určuje státu povinnost

² viz příloha č. 1

informovat své občany o stavu životního prostředí. Informování veřejnosti je rovněž zajišťováno ze strany nevládních organizací. Island participuje v programu Nordic Swan, což je značka severského eco-labellingu, a to už od roku 1991. Ačkoliv se tato značka neprosadila v takové míře jako v ostatních severských státech (důvodem je značná odlehlost Islandu a také fakt, že většinu potravin si pěstuje sám, tzn. lidé ví, co kupují), zájem o ní trvale stoupá již od zavedení. Eco-label Evropské unie pod značkou EU Flower je na Islandu zaveden, nicméně licenci na tuto značku na Islandu zatím nikdo nepoužívá. Eco-labelling je úspěšným nástrojem k motivování výrobců a spotřebitelů k environmentálně odpovědnému chování (Bauer – Fischer-Bogason 2011: 161-164).

2.4 Subjekty environmentální politiky

Na procesu environmentální politiky se výše uvedenými prostředky podílejí různé sociální subjekty a státní struktury. Obecně lze říci, že v environmentální politice participují přímí aktéři (politické subjekty) a dále tzv. zainteresované strany, kterých se dotýká realizace této politiky (např. nevládní organizace, soukromé firmy). Obě tyto skupiny mají politické a environmentální zájmy, liší se jen rozsahem a charakterem těchto zájmů. Základním subjektem environmentální politiky je stát se svými institucemi, politické strany a zájmové a nátlakové skupiny. Jako další subjekty lze uvést soukromé průmyslové, obchodní, finanční a jiné organizace, média a veřejnost (Lisa - Pána 2012: 106-124).

2.4.1 Stát, státní instituce a orgány veřejné správy

Stát jako subjekt environmentální politiky představují především vlády, které navrhují a schvalují koncept environmentální politiky. Environmentální politika je ve své podstatě přímo závislá na druhu vlády a její charakter se bude odvíjet podle její orientace. Plány na provádění environmentální politiky připravuje ministerstvo životního prostředí, doplnkově se na nich podílí i další ministerstva (podle dotčené oblasti). Parlament se na provádění environmentální politiky podílí zejména projednáváním a následným schvalováním legislativy.

Nejdůležitější úlohu pak hraje veřejná správa, která vykonává v podstatě všechny činnosti v procesu environmentální politiky. Stojí na pomyslném začátku řetězce, tj. odhaluje potenciální environmentální rizika, navrhuje způsoby řešení, nástroje a prováděcí programy. Vedle těchto činností dále jedná i jako kontrolní a monitorovací orgán, který dohlíží na dodržování přijatých pravidel a na jednotlivé subjekty, kterým byly adresovány. V případě zjištění porušení pravidel (např. úmyslného znečišťování) ze strany určitých subjektů, podnikají orgány veřejné správy ve spolupráci s policií trestní kroky proti těmto subjektům. Posledním článkem jsou zde soudy, které rozhodují o případné trestní odpovědnosti prověřovaných subjektů a náhradách škody za porušení zákonů o ochraně životního prostředí (Mezřický 2005: 59-60).

V případě Islandu hraje ze státních subjektů nejdůležitější roli ministerstvo životního prostředí. Pod přímou záštitou ministerstva pak fungují další instituce, kdy tyto plní různé role v procesu environmentální politiky. Jedná se zejména o Islandskou environmentální agenturu, která provádí jak monitorování kvality životního prostředí, tak i např. informování veřejnosti, stojí na ní eco-labeling, spolupracuje v rámci severských i evropských environmentálních projektů. Dalšími institucemi pod záštitou životního prostředí jsou ty zabývající se recyklováním odpadu, sladkovodním rybníkářstvím, lesnictvím nebo např. chráněnými územími. Oblast oceánské rybolovu pak spadá pod ministerstvo průmyslu a inovací (The Ministry of the Environment and Natural Resources 2015).

2.4.2 Politické strany

Environmentální problematiku začaly politické strany začleňovat do svých programů až někdy v průběhu 60. let 20. století. Environmentální otázky byly ale stále podřízeny jiným, zejména ekonomickým a sociálním zájmům. Vznik ryze environmentálně orientovaných politických stran nebyl začátkem pro změnu zavedených systémů vládnutí. Strany byly (a dodnes jsou) limitovány zejména svou malou velikostí a voličskou základnou. Většinou fungují jako tzv. pantové strany ve středu politického spektra. Environmentálně zaměřené strany (někdy

nazývané "zelené" strany) se ale v průběhu času osvědčily a v multipartistických politických systémech se etablovaly jako politická síla s velkým koaličním potenciálem. Těží zejména z faktu, že jsou schopny skloubit své environmentální cíle s těmi sociálně-ekonomickými a přitom se stále odlišovat od ostatních politických stran. Oslovují především voliče, kteří jsou ochotni upřednostnit životní prostředí před svými, zejména ekonomickými, zájmy. Zelené strany jsou řazeny na levou stranu politického spektra. Subjektem politiky životního prostředí jsou ale v podstatě všechny politické strany. Dnes snad nelze nalézt moderní politickou stranu bez alespoň části programu věnovaného environmentálním problémům. Přestože jsou politické strany brány jako subjekty veřejnoprávní povahy, fakticky se podílejí na fungování státu a vlády, a tedy na vytváření politiky. Různé funkce politických stran přímo ovlivňují environmentální politiku. Ty levicové používají k řešení environmentálních problémů zejména administrativní nástroje, zatímco pravicové zejména ty ekonomické. Politické strany trpí jednou vážnou slabinou. Jejich cíle nejsou jen ty programové, cílem politické strany je též uspět, mít prospěch a přežít. Jejich ideologické cíle jsou tak vždy ovlivněny ekonomickou stránkou věci (Lisa - Pána 2012: 111-113).

Vývoj stranického systému na Islandu byl formován téměř až do konce 20. století jinými tématy než jsou ty environmentální. Je pravdou, že v 70. letech byla hojně diskutována otázka omezování rybolovu a zavádění kvót, nicméně v té době se jednalo spíše o otázku ekonomického charakteru než otázku environmentální. Ke změně došlo na konci 20. století, kdy se islandské levicové strany rozhodly sjednotit v jeden subjekt. Někteří členové s tímto nesouhlasili a vytvořili Levicové hnutí zelených, které jako první ze všech politických stran mělo ryze environmentální priority. Strana se rychle etablovala a stala se pro tradiční sociální demokraty silným konkurentem. Oproti sociálním demokratům se zelení stavěly proti vstupu do EU a proti tržní ekonomice. V mnoha směrech je Levicové hnutí zelených radikální stranou, jelikož prosazuje znárodnění přírodních zdrojů země a úplnou rovnoprávnost prosazovanou zákony (Kopeček 2005: 262-282). V roce 2007 pak byla jako alternativa

k Levicovému hnutí zelených založena strana Islandské hnutí, která byla také ryze environmentálně orientovanou politickou stranou, nicméně více umírněnou. Strana však ve volbách neuspěla a spojila se v roce 2009 se sociálními demokraty (Iceland Review 2014). Sociální demokraté jsou v současné době stranou, která též prosazuje principy udržitelného rozvoje, v programu se věnuje i environmentálním záležitostem. V současné době jsou na Islandu sociální demokraté a zelení v opozici, nicméně prosazování dnešních standardů environmentální politiky do svých programů zasadily i dvě vládnoucí strany, a to Progresivní strana a Strana nezávislosti (Sjálfstæðisflokkurinn 2015; Framsókn 2015)

2.4.3 Nestátní zájmové organizace

Pomyslné portfolio veřejných zájmových organizací je velmi široké. Do této skupiny lze řadit jak organizace striktních zastánců ochrany životního prostředí, tak i pragmaticky uvažující a umírněné environmentální skupiny. Kromě toho se jedná i o skupiny, které nejsou ze své podstaty environmentálními organizacemi, ale jejich zájmy jsou s oblastí životního prostředí nějakým způsobem spojeny (např. myslivecké spolky apod.). Je nutné si také uvědomit, že tyto skupiny jsou velice různorodé, co se týká zejména časového trvání skupin a jejich organizovanosti. Může jít o skupiny vzniklé za účelem řešení jednoho konkrétního problému v určitém čase na určitém místě nebo například o skupinu jednotlivců. Tyto zájmové skupiny mohou působit i mezinárodně. Společně s různorodostí skupin plyne i různorodost v použití rozličných nástrojů environmentální politiky, z nichž nejdůležitějšími jsou zejména informační a výchovné prostředky. Informování veřejnosti a provádění osvěty v environmentálních otázkách patří ostatně k nejdůležitějším aktivitám těchto skupin. Informovanost veřejnosti zajišťují tím, že poukazují na environmentální problémy a tím vytváří tlak na politickou scénu, aby tyto problémy řešila. Tyto zájmové skupiny také slouží veřejné správě a dalším subjektům environmentální politiky jako informační zdroj, který jim dokáže poskytnout informace týkající se životního prostředí rychleji a lépe, než by tak byly schopny učinit samy.

V procesu mimo environmentální politiku pak tyto skupiny zajišťují prosazování environmentálních zájmů. Důležitou formou činnosti je i jejich schopnost monitorovat chování subjektů environmentální politiky, kterým jsou adresovány ekologické požadavky, navíc sledují stav životního prostředí. Kromě státní správy mohou zájmové skupiny vytvářet tlak i na soukromé subjekty (průmyslové společnosti apod.). Zájmové skupiny mohou iniciovat legislativní reformy práva na ochranu životního prostředí. Jako slabina těchto subjektů se uvádí jejich tendence k řešení mediálně populárních témat a rozsahem malých problémů na úkor méně zajímavých, ale více důležitých problémů (Mezřický a kol. 1999: 31-32).

Na Islandu je role nestátních zájmových skupiny nezastupitelná, a to zejména v oblasti vzdělávání a vlivu na vládní rozhodování v záležitostech ochrany přírody. Třemi nejdůležitějšími organizacemi v rámci Islandu jsou Landvernd – Islandská environmentální asociace, INCA – Islandská asociace na ochranu přírody a SEEDS – dobrovolnická organizace. První dvě jmenované organizace fungují úspěšně v činnostech, jako je definování environmentálních problémů a hrozeb a ve vlivu na státní struktury. Landvernd je navíc největším vzdělávajícím v oblasti environmentální výchovy. Všechny tyto organizace fungují s cílem chránit přírodní bohatství země, např. INCA se angažovala v debatě o environmentálních dopadech projektu přehrady Kárahnjúkar, Landvernd prosazuje všeobecnou ochranu vodních toků před možným využitím ze strany energetických společností (Landvernd 2015; SEEDS 2015; INCA 2015).

2.4.4 Subjekty průmyslu a obchodu

Do této skupiny patří subjekty ryze ekonomického charakteru, které se na procesu environmentální politiky podílí často rozhodujícím způsobem. Jedná se o soukromé výrobní, obchodní, finanční a jiné subjekty, na kterých stojí ekonomicky celá společnost. Při jednání o environmentálních problémech hledají kompromisní řešení, které co nejméně poškodí jejich ekonomické zájmy. Přístup k řešení environmentálních problémů se u těchto subjektů v průběhu času změnil.

Dnes jsou výrobní společnosti podrobeny tlaku spotřebitelů, kteří dávají přednost ekologicky nezávadným výrobkům od společností, které mají kladný vztah k životnímu prostředí. Protože je nutné spotřebitele nezávisle informovat, otevírá se zde prostor pro uvedené nezávislé organizace a státní struktury, které by se za společnosti zaručily. Zde nachází místo již zmiňovaný *eco-labelling* nebo např. využití ekonomických nástrojů ke zvýhodnění ekologicky kvalitního zboží. Podobně se změnil vztah mezi prodejci a dodavateli. Protože prodejci chtějí mít zisk a lidé chtějí kupovat "zelené" zboží, tlačí na dodavatele, aby takové výrobky dodržovaly environmentální standardy. Za působení těchto tlaků se vytváří nové vzorce v těchto vztazích a dochází k prosazení environmentálních zájmů bez zásahu státu (Mezřický 2005: 63-64).

V případě Islandu je v tomto směru důležité hovořit zejména o hutích na zpracování hliníku, jelikož se jedná o průmyslové subjekty, které tvoří páteř islandské ekonomiky. Současně jsou to ale také subjekty, které jsou z environmentálního hlediska nejvíce rozporuplné. Hutě na zpracování hliníku jsou na Islandu celkem tři, první byla spuštěna již v roce 1969. Jedná se o energeticky velice náročnou průmyslovou oblast, nehledě na další dopady spojené s výstavbou, infrastrukturou, dopravou a provozem. Provozovatelé hutí těží na Islandu zejména z nízké ceny elektrické energie. Z toho ale plynou další problémy. Tyto průmyslové subjekty mají vliv na environmentální politiku Islandu v tom, že na jejich výstavbu a provoz jsou kladeny obrovské nároky, jak již bylo výše uvedeno, a stát s těmito subjekty musí spolupracovat. V současné době spotřebovává průmysl na zpracování kovů až 80 % celkového objemu spotřebované elektrické energie. To klade další nároky na výstavbu elektráren, v případě Islandu těch geotermálních a vodních. To má ale přímý dopad na kvalitu životního prostředí. Jedná se tedy o subjekty, které jednají ve svém zájmu a často rozdělí veřejné mínění na dva tábory. V rámci Islandu je nejvíce diskutován dopad výstavby vodních elektráren kvůli rozšiřování zpracování kovů na životní prostředí a s tím spojené dopady na oblast turistického ruchu (Skúlason – Hayter 1998: passim; Kristófersson a kol. 2009: 60-63; ArcticEcon 2012).

Jako pozitivní příklad vlivu spotřebitelských preferencí v procesu environmentální politiky na průmyslové subjekty je letecká společnost Icelandair. Aby společnost svým zákazníkům ukázala svůj kladný vztah a odpovědnost k životnímu prostředí, tak jak je vnímáno na Islandu, vytvořila v rámci firmy svou vlastní environmentální politiku, podle které se společnost v současné i budoucí době bude chovat. Společnost se tak zavazuje snížit vypouštěné emise z letadel, využívat pro provoz zázemí pouze obnovitelné zdroje energie, zefektivnit provoz letadel a celkový servis s ohledem na životní prostředí. Společnost na stejném principu spolupracuje mezinárodně s dalšími subjekty (Icelandair 2015).

2.4.5 Ostatní subjekty

Mezi další subjekty hodné zmínky patří environmentální poradci, média, veřejnost a mezinárodní organizace. Politika a ekologie jsou dvě naprosto odlišné oblasti vyžadující komplexní pohled na věc. Navíc do hry vstupuje řada dalších faktorů (ekonomických sociálních apod.). Role environmentálních poradců je tak nezastupitelná, jejich znalost je využívána v souvislosti s vypracováváním odborných posudků a analýz environmentálních problémů a jejich řešením. Kromě těchto poradců hrají důležitou roli v procesu environmentální politiky i vědci. Tito jmenují environmentální problémy, vytváří ekologické priority apod. Jsou jistou spojnicí mezi environmentální politikou a veřejností (Lisa - Pána 2012: 117-118).

Média jsou v environmentální politice problematickým subjektem. Jejich role tkví zejména v identifikování environmentálních problémů. Jejich postoj může ovlivňovat přijatá řešení. V tom je jejich síla, je to ale i jejich největší problém. Média jsou kontrolovatelná a manipulovatelná ze strany různých subjektů, tudíž mohou informace zkreslovat, zamlčovat a formovat veřejné mínění určitým směrem. Jako jistá alternativa ke klasickým médiím se jeví internet. Internet není médium, které by bylo možné zcela kontrolovat nebo s ním manipulovat. Záleží zde ale zejména na tom, jak kvalitní a relevantní informace nabízí (Mezřický 2005: 65-66). Lisa a Pána (2012: 119) k tomuto dále uvádí,

že internet lze kromě klasických metod státní kontroly regulovat i mnoha jinými prostředky.

Role veřejnosti jako subjektu environmentální politiky je spíše zprostředkovaná formou politických stran, zájmovými organizacemi a veřejným míněním. Právě veřejné mínění zde hraje nejdůležitější roli, jelikož má vliv na politiku realizovanou ze strany politických stran, na vliv environmentálních organizací, na chování průmyslových subjektů v environmentální politice apod. Pro zájmové organizace je veřejné mínění klíčové, díky němu totiž mohou prosazovat své cíle. Veřejný zájem do určité míry používají k legitimizaci svého počínání. Důležitost veřejného mínění potom dokládají i empirické výzkumy z rozvinutých zemí³. Veřejnost dlouhodobě podporuje opatření podporující ochranu životního prostředí, v těchto otázkách zaznamenává vysokou míru konsenzu. I když konkrétní vliv veřejného mínění na politické preference a rozhodování není jasný, faktem je, že veřejnost se efektivně může podílet na procesu environmentální politiky, a to zejména na lokální úrovni (Lisa - Pána 2012: 119-121).

Posledním z výčtu subjektů jsou mezinárodní organizace. Na rozdíl od veřejných zájmových organizací mají v drtivé většině případů vládní charakter. Většinou se jedná o organizace s větším polem působnosti (jako např. OSN), které provozují specializované agentury, nebo o regionální mezistátní organizace (jako např. EU). Síla mezinárodních organizací spočívá v jejich potenciálu ovlivňovat environmentální politiku tím, že v mezinárodním prostředí vytváří agendu týkající se environmentální politiky, kterou se bude mezinárodní organizace zabývat. Dále mohou ovlivňovat státní politiky životního prostředí pomocí finanční podpory projektů v environmentální oblasti, mohou také vytvářet nezávazné právní normy, které jsou v procesu environmentální politiky efektivnější než domlouvání závazných dohod. V praxi se činnost těchto organizací týká zejména rozvojových zemí (Lisa - Pána 2012: 121-123).

³ Dlouhodobě vysoká míra environmentální odpovědnosti a uvědomění ze strany veřejnosti, ověřitelnost tohoto tvrzení možná i v podmínkách ČR na <http://cvvm.soc.cas.cz/ekologie/>, 28.2.2015

3. Evropské pojetí environmentální politiky

3.1 Definice a vývoj evropské environmentální politiky

Pokud budeme hovořit o evropské environmentální politice, budeme s největší pravděpodobností hovořit o té, která je spojena s Evropskými společenstvími, dnes Evropskou unií. Evropská environmentální politika je přímo definována tou, kterou tvoří EU. Dnes je uvnitř EU tato politika vnímána jako jedna z nejdůležitějších oblastí vůbec. I když se první opatření přispívající k ochraně životního prostředí objevily už v 60. letech 20. století, o počátku evropské environmentální politiky hovoříme až s vytvořením prvního akčního programu ochrany životního prostředí (Environmental Action Programme – EAP) v roce 1973. V tomto programu byly již obsaženy některé prvky trvale udržitelného rozvoje. Bylo v něm stanoveno, že ekonomická prosperita a ochrana životního prostředí jsou na sobě vzájemně závislé. Začala se prosazovat prevence poškozování životního prostředí a šetrné hospodaření se zdroji. Tento program byl první komplexní politikou zaměřenou na ochranu životního prostředí v Evropě a stal se základním kamenem pro celý vývoj environmentální politiky (Hey 2005: 18-20).

Zlomovým rokem ve vývoji této politiky se stal rok 1987, kdy byl přijat Jednotný evropský akt, který revidoval Římské smlouvy. Součástí těchto smluv se stala nová kapitola o ochraně životního prostředí. Priority v ochraně životního prostředí se přesunuly k omezování emisí apod., přibyl princip "znečišťovatel platí", princip subsidiarity a požadavky týkající se ochrany životního prostředí se začaly uplatňovat i v ostatních politikách Společenství. Společně s Maastrichtskou smlouvou došlo k dalším změnám. Tou nejdůležitější je jistě implementace konceptu trvale udržitelného rozvoje do legislativy Společenství. V politice se též Společenství zavazuje k podpoře ochrany životního prostředí na mezinárodní úrovni a řešení celosvětových problémů spojených se změnami klimatu. Současně došlo i k diverzifikaci nástrojů environmentální politiky (dobrovolnost) a rozšíření portfolia tržně orientovaných nástrojů (Mezřický a kol. 1999: 75-80).

Společně s přijetím Amsterodamské smlouvy došlo k rozšíření environmentálního právního rámce EU a principu trvale udržitelného rozvoje v celé EU. Byl přijat již šestý akční program pro ochranu životního prostředí. S Lisabonskou smlouvou pak byla EU přiznána právní subjektivita, což je významné zejména pro mezinárodní roli EU v oblasti ochrany životního prostředí (Soukupová 2011: 151-153). V současné době platí již sedmý akční program ochrany životního prostředí. Tento definuje cíle environmentální politiky EU do roku 2020. Klade si za cíl vyřešit některé problémy, které dosud nebyla schopná environmentální politika EU postihnout. Jedná se zejména o fakt, že některá odvětví nebyla schopná fungovat podle principů udržitelnosti⁴. Bude potřeba zefektivnit implementaci ekologických zákonů, rozšířit využívání informačních nástrojů, zvýšit a zefektivnit investice do politiky životního prostředí a v neposlední řadě integrovat environmentální ohledy a požadavky do všech ostatních politik EU (Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č.1386/2013/EU).

Environmentální politika je v rámci EU prosazována závaznými a nezávaznými mechanismy. Ty závazné jsou implementovány do základních smluv a jsou prosazovány již při tvorbě nových politik. Dříve zmiňované akční programy jsou společně s doporučeními a stanovisky nezávaznými mechanismy. Hlavními subjekty při tvorbě této politiky jsou hlavní orgány EU společně se zájmovými organizacemi a subjekty průmyslu a obchodu. Dnes zahrnuje rámec environmentální politiky EU stovky legislativních aktů. Tyto formulují environmentální politiku jak členských států, tak států snažících se o vstup do EU či států, které z nějakých důvodů akceptují právní rámec EU. Vedle toho je dnes EU světovým lídrem v oblasti environmentální politiky snažící se o boj proti klimatickým změnám podporováním rozvojových zemí (Soukupová 2011: 154-157).

⁴ Začleňování udržitelného rozvoje do politik EU: Přezkum strategie Evropské unie pro udržitelný rozvoj za rok 2009, Důležité právní upozornění Evropské komise č. KOM/2009/0400 v konečném znění

3.2 Environmentální politika severských zemí

3.2.1 Charakteristika politiky severských zemí

Jedním z velmi specifických regionů je v Evropě její severní část. Budeme zde hovořit o severských státech – Islandu, Dánsku, Norsku, Švédsku a Finsku, které spolu aktivně spolupracují od poloviny 19. století. Tyto země se do této skupiny řadí zejména kvůli podobné historii a vývoji společnosti. To vše mělo za následek vytvoření velice specifické politické kultury, která je jedním ze sjednocujících faktorů této skupiny. Vedle již zmiňovaných faktorů, sdílely tyto země i společnou právní tradici, která přispěla k vytvoření raně demokratického způsobu politického rozhodování hlasováním ve shromážděních. Postupem času se stala tato rozhodnutí pramenem legislativy. Pro tento region je též charakteristická politická stabilita, která se vyznačuje zejména stabilitou systému, tj. změny vlád zde nejsou časté a nepřivodí rozkládání politického uspořádání. Další charakteristikou je vysoká míra politické participace ze strany občanů. Politická participace zde dosahuje rozmezí 75 až 90 procent (nejvyšší je na Islandu). Současně s tímto fenoménem je zde i vyšší poměr žen v politice, a to mezi 20 a 40 procenty. Politické strany se v severských zemích etablovaly podobně jako kdekoliv jinde, s tím rozdílem, že proces jejich etablování proběhl nekonfliktním způsobem. Etablovaly se zde čtyři základní politické tábory – liberálové, konzervativci, sociální demokraté a agrární strany. Ačkoliv může ze zaměření politických stran vyplývat přirozený konflikt v politice, tento se řeší konsenzem, který je v politice severských zemí něčím přirozeným. Je předpokládáno, že při vytváření vládní politiky jsou přizvány zájmové skupiny a zástupci organizací, kterých se politika týká. S těmito skupinami je následně politika konzultována a k rozhodnutí dochází až po vzájemné shodě. Tímto se podaří eliminovat konflikt, který je jedním z příčin destabilizace politických systémů v rozvinutých státech. Tyto charakteristiky jsou někdy známy jako severský model. Tento má vliv i na podobu environmentální politiky těchto států. (Mayerová 1996: 15-21; Skljevik a kol. 2011: 95-99).

3.2.2 Vývoj severské integrace

Etablování environmentální politiky v severských státech přímo souvisí s poválečnou integrací těchto států formou Severské rady. Severská rada je výsledkem vývoje společných identit severských států a vznikla jako protipól k nově vzniklému Evropskému společenství. Po druhé světové válce severské země jednaly o vytvoření bezpečnostního společenství. Tento problém byl ale vyřešen vznikem NATO a jednání o vytvoření společenství se obrátilo od obrany k otázkám ekonomickým. V roce 1953 tak vzniká Severská rada, která dodnes sdružuje Dánsko, Norsko, Island, Švédsko, Finsko, Grónsko, Faerské a Alandské ostrovy (Mayerová 1996: 46). V počátcích spočívaly snahy Severské rady zejména ve vytvoření celní unie a zóně volného obchodu. Tyto však nebyly úspěšné, jelikož se státy postupně rozhodly vstoupit do EFTA. Bylo potřeba vytvořit právní základ spolupráce mezi severskými státy, a tak v roce 1962 byla vytvořena Helsinská smlouva, která upravovala oblasti spolupráce. Dalším krokem v průběhu integrace bylo vytvoření Severské rady ministrů v roce 1971 (Norden 2015).

Rada ministrů pak v roce 1974 stála za vznikem Severské dohody o ochraně životního prostředí. Jedná se o významný milník nejen v environmentální politice severských států. V té době se jednalo společně s prvním akčním programem EU o jeden z prvních pokusů vytvořit komplexní zákonný rámec týkající se ochrany životního prostředí. Tento počin bylo možné uskutečnit díky tomu, že severské země měly v té době politiku životního prostředí se stejnými prioritami a na podobné úrovni. Prosazování této politiky probíhalo v severských zemích na základě povolení, které vydávaly příslušné úřady těm subjektům, jejichž činnost mohla být škodlivá pro životní prostředí. Přijatá dohoda byla na systému povolení postavená a jejím cílem bylo vytvořit takový systém, kde by se vzájemně prolínaly zájmy signatářů. Cílem bylo zamezit tomu, aby vyvíjená činnost vyžadující environmentální povolení v zájmu jednoho státu nepoškozovala zájmy ostatních států. Z toho vyplývá i další cíl dohody, a to možnost každého občana či subjektu poukázat na životní prostředí

poškozující aktivitu, která mu způsobila újmu a domáhat se u příslušných úřadů pomoci (The International and Comparative Law Quarterly 1974: 886-887).

Společně se vstupem do EU musely severské státy přijmout environmentální politiku EU. Dánsko v době svého vstupu do EU v roce 1973 přijalo nově vznikající environmentální politiku. V případě vstupu Švédska a Finska byl proces trochu jiný, protože v té době měla EU i severské země již poměrně rozvinutou environmentální politiku. Švédsko v době vstupu do EU mělo rozvinutější a v některých oblastech o dost přísnější environmentální politiku než EU a byly zde obavy, aby případný vstup neznamenal pro Švédsko snížení úrovně ochrany životního prostředí, protože dle evropských norem byl prioritou volný trh a nikoliv životní prostředí (Twaddle 1997: 189-192; Magnúsdóttir – Thorhallsson 2011: 209-210). Švédsko a Finsko se následně při jednání o Amsterodamské smlouvě zaručily o to, aby v ní měly zajištěnou možnost si zachovat svou úroveň environmentální politiky⁵. Současně to byly tyto země, které prosadily jednání o environmentální politice v souvislosti s Amsterodamskou smlouvou, všechny ostatní státy se věnovaly připravované monetární reformě a environmentální oblast byla málem úplně ignorována (Jordan 1998: 42).

Norsko a Island jsou pak státy, které se dosud nestaly členy EU. Jejich vztah s EU je ale definován od roku 1994 Evropským hospodářským prostorem (EEA). Norsko a Island tak mohou využívat výhod volného vnitřního trhu Unie za předpokladu, že do svých právních systémů zakomponují legislativu EU týkající se jak trhu, tak i oblastí jako je kultura, vzdělání a ochrana životního prostředí. Výjimky se vztahují na tradiční odvětví průmyslu těchto dvou zemí, tj. rybolov a také na zemědělství. Pokud vynecháme tyto dvě odvětví, pak je mezi členy EEA a plnohodnotnými členy Unie v environmentální politice jen minimální rozdíl. Všechny země Severské rady dnes patří do Schengenského prostoru. Environmentální politika Norska a Islandu je tak činěna v souladu s politikou EU (Egeberg 2003: 8-22).

⁵ EU - Amsterodamská smlouva (97/C 340/01), článek 100a

3.2.3 Praxe severské environmentální politiky

Přestože je dnes environmentální politika severských zemí přímo ovlivňována ze strany EU, existují zde určitá specifika, která jí odlišují. Předně se jedná o fakt, že ačkoliv zde hovoříme o velikostně malých státech, tyto dokáží ovlivňovat a v podstatě i vést environmentální politiku v EU i v mezinárodním měřítku. Typickým příkladem je Švédsko, které má nejvíce odborníků v oboru ochrany životního prostředí a politiky životního prostředí, přičemž si zakládá na své vnitrostátní legislativě týkající se životního prostředí a jeho ochrany (Magnúsdóttir – Thorhallsson 2011: 208-210). V praxi nefunguje severská environmentální politika jen k prosazování opatření v rámci jednotlivých států, ale funguje i směrem ven, je příkladem a lídrem v oblasti environmentální politiky ve světovém měřítku.

V praxi jsou v severských zemích nejčastěji používány ekonomické nástroje. Tyto nástroje jsou používány v severských zemích již desetiletí a jedná se v jejich podmínkách o velmi efektivní způsob prosazování environmentální politiky, navíc i ekonomicky výhodný (Norden 2009). Severské země jsou si ale vědomé toho, že na některé cíle není možné dosáhnout bez kombinace nástrojů environmentální politiky. Spolu s ekonomickými nástroji jsou používány i dobrovolné a informační nástroje. Nejrozšířenější formou ekonomických nástrojů jsou environmentální daně. Jejich používání se ale liší stát od státu. Dánsko používá environmentální daně téměř ve všech odvětvích, naproti tomu Island donedávna nepotřeboval environmentální daně z energií díky tomu, že vyrábí 100% elektřiny z obnovitelných zdrojů a vytápění zajišťuje geotermální energie. Prosazování environmentálních daní mělo obecně za následek nejen zlepšování ochrany životního prostředí, ale také motivovalo subjekty k hledání nových technologií a řešení, které jsou více ekologické (Lindhjem a kol. 2009: passim).

Environmentálními daněmi, které generují největší množství finančních prostředků, jsou daně z energií. V případě severských států se jedná zejména o daně za elektřinu, fosilní paliva a znečišťování oxidem uhličitým. Příjmy

z těchto daní jsou pak v těchto státech užívány pro snížení ostatních daní, čímž dochází nejen ke zlepšování kvality životního prostředí, ale ke zvýšení zaměstnanosti a celkovému zlepšení ekonomické výkonnosti jednotlivých států. S vytvořením evropského systému pro obchodování s emisními povolenkami v roce 2003 musely severské země přijít s řešením, aby se jejich daně s tímto schématem nepřekrývaly. Tento problém vyřešily severské země snížením daní pro subjekty zahrnuté do obchodování s emisními povolenkami, přičemž pro subjekty, které se obchodování neúčastní, by se výše daní počítala z hodnot emisních povolenek (Ptak 2010: 255-266).

Kromě ekonomických nástrojů nalézají uplatnění v severských státech i nástroje informační a dobrovolné. Přesto ale v severských státech chybí konkrétní strategie jak tyto nástroje (zejména dobrovolnost) správně kombinovat. Ne vždy totiž kombinace nástrojů environmentální politiky je tím nejlepším řešením. Dobrovolnost je využívána ve všech severských státech, kdy v Dánsku a Švédsku se používá ve větší míře než v ostatních zemích. Je tomu tak proto, že ve Švédsku a Dánsku se dobrovolnost používá od 70. resp. 80. let 20. století, v ostatních zemích není taková tradice užívání tohoto nástroje. Obecně se předpokládá, že používání tohoto nástroje v kombinaci s dalšími nástroji environmentální politiky je ekonomické a efektivní. V případě informačních nástrojů je nejvíce rozšířen tzv. eco-labelling. Ten je efektivně prosazován ve všech severských zemích, a to formou značek *Nordic Swan* a *EU Flower*. Výhodou eco-labellingu je jeho schopnost měnit návyky, což v dlouhodobém měřítku může vést k pozitivním efektům na životní prostředí. Jeho ekonomická výhodnost je rozporuplná. V případě těchto nástrojů je v rámci severských států potřeba diskutovat o možnostech zlepšení jejich využívání a efektivnosti (Bauer – Fischer-Bogason 2011: 11-55).

4. Environmentální politika Islandu

Island je ostrovní stát na pomezí Evropy a Ameriky nacházející se na ostrově stejného jména v severní části Atlantského oceánu. Island je parlamentní demokracií a v jeho čele stojí prezident, jehož funkce je reprezentativní, ale po finanční krizi význam jeho role vzrostl. Zákonodárným orgánem je jednokomorový parlament zvaný Althingi. Výkonná moc je zastoupena vládou v čele s premiérem (Kopeček 2005: 262-263).

Plnou nezávislost získal Island v roce 1944 po referendu o zrušení personální unie s Dánskem, formálně však byl nezávislý již od roku 1918. Island se stal parlamentní republikou v čele s prezidentem. Po válce se Island kvůli začínající studené válce orientoval na Západ, schválil Marshallův plán a stal se členem NATO. Ačkoliv bylo hodně investováno do rybářského průmyslu, země se nevyhnula poválečné recesi. Díky vpuštění zahraničního kapitálu do země a vstupu do OEEC (později OECD) se však ekonomický růst země do roku 1967 zdvojnásobil oproti tomu poválečnému. Šedesátá léta byla obdobím největšího hospodářského rozvoje země, a to zejména díky ohromnému množství sledů v islandských vodách. Nadměrné využívání tohoto zdroje potravy mělo ale špatný konec. Sled byl vlivem intenzivního rybolovu v podstatě vyhuben a je otázkou, zda se vůbec ještě někdy do těchto oblastí vrátí ve větším množství. V podstatě se jednalo o ekologickou katastrofu. Rybáři tak museli začít lovit jiné druhy ryb, což ale zase mělo za následek snižování jejich počtu. V roce 1975 tak byl vydán návrh pro stanovení kvót k lovu ryb kolem Islandu. Až v roce 1984 vstoupily kvóty v platnost, a to pro všechny rybářské lodě. Roku 2000 byla nucena Islandská vláda vydat zákon o využívání přírodních zdrojů, protože zavádění kvót se setkalo s odporem menších rybářů (Kadečková 2001: 243-256).

Island je od roku 1953 členem Severské rady, od roku 1960 je členem OECD, od roku 1970 je členem EFTA. Od roku 1994 pak vstoupil do EEA a akceptoval část evropské legislativy. Island od konce 80. let 20. století liberalizoval ekonomiku a odstátnil banky. Země se postupně začala přetvářet ze zemědělského státu na moderní a turisticky zajímavý stát. Investice

do alternativních zdrojů energií přinesly zemi prestiž a ekonomické výhody. Na počátku 21. století byl Island jednou z nejlépe se rozvíjejících zemí, avšak bankovní krize tento trend rychle překazila a země se z krize dodnes úplně nevzpamatovala. Na podzim roku 2008 země v podstatě zbankrotovala. Islandské banky investovaly a půjčovaly si v zahraničí. Na druhé straně si zahraniční banky investovaly a nakupovaly kvůli dobré úrokové míře islandskou měnu. Vzhledem k tomu, že je Island malou zemí a disponuje tedy i malým kapitálem, bylo na začátku krize hned jasné, že tato ekonomika se může zanedlouho zcela zhroutit a tak se investoři rychle zbavovali islandské měny, což mělo za následek její znehodnocení. Krize znamenala pro islandskou vládu její pád. Začalo se diskutovat o vstupu do EU kvůli zajištění finanční stability (Berghäll – Perrels 2010: 19-22; Kubeš 2008).

I když nakonec od jednání o přistoupení do EU Island odstoupil, v oblasti environmentální politiky by neměl větší problémy se splněním podmínek pro vstup. Většina z dotčených témat je již upravena legislativou vyplývající ze členství v EEA. Nejzásadnějším problémem byla v době jednání oblast ochrany přírody. Tato oblast není upravena ani v souvislosti s členstvím Islandu v EEA. Na Islandu je povolen lov některých druhů zvířat, které jsou dle předpisů Unie přísně chráněná. To souvisí zejména s lovem velryb a tuleňů a obchodováním s produkty z těchto zvířat (European Commission 2011: 17-19).

4.1 Vývoj environmentální politiky od roku 1945

Vývoj environmentální politiky Islandu sdílí téměř totožný vývoj s ostatními severskými zeměmi. Před druhou světovou válkou byla regulace v oblasti životního prostředí ojedinělá. První zákon týkající se ochrany přírody byl přijat roku 1907. V roce 1928 byl vytvořen první národní park na Islandu, a to v oblasti gejzírů na jihozápadě země zvané Thingvellir. K první zákonné úpravě ochrany životního prostředí od nabytí plné nezávislosti došlo v roce 1956 a následně v roce 1969 byl vydán zákon o prevenci znečištění. V roce 1981 byl tento zákon revidován a vůbec poprvé ustavil zákonný rámec kontrole znečištění, současně dal vzniknout vládním kontrolním orgánům (European Environmental

Agency 2015). Do roku 1974 však Island postrádal komplexní zákonnou úpravu ochrany životního prostředí, což ale změnila Severská dohoda o ochraně životního prostředí, která zavedla do environmentální politiky Islandu užívání administrativních nástrojů (The International and Comparative Law Quarterly 1974: 886-887).

Island byl jednou z prvních zemí, které začaly využívat ekonomické nástroje k prosazování principů udržitelného rozvoje, a to v souvislosti s intenzivním rybolovem sledů kolem Islandu v 60. letech 20. století. Island v roce 1979 zavedl s podporou samotných rybářů přenosné kvóty k lovu sledů a o pět let později k lovu všech druhů ryb. S těmito kvótami mohou rybáři obchodovat mezi sebou. Kontrola dodržování těchto kvót probíhá hned po příplutí lodí s úlovkem a nedochází tak k jejich překračování. I když se mělo jednat o dočasné opatření, kvóty se využívají stále. Jejich zavedení mělo v dlouhodobém měřítku za následek snížení počtu rybářských lodí a tak i zvýšení rybí populace (Skljevik a kol. 2011: 31-32).

Největším zlomem se pro environmentální politiku Islandu stala 90. léta 20. století. V roce 1990 bylo založeno ministerstvo životního prostředí, jehož prostřednictvím začala islandská vláda prosazovat komplexní politiku životního prostředí. To se projevilo zejména po konferenci v Riu v roce 1992, kdy islandská vláda poprvé implementovala do legislativy koncept trvale udržitelného rozvoje. V roce 1997 byl tento koncept rozšířen a v roce 2002 pak představen plán s názvem "Blahobyt pro budoucnost"⁶, který v aktualizované podobě platí i dnes (Ministry for the Environment and Natural Resources 2015). Současně se v roce 1994 stal Island členem Evropského hospodářského prostoru, což mělo za následek široké rozšíření environmentální legislativy Islandu o předpisy EU. Politika EU se s tou islandskou prolíná ve všech oblastech kromě rybolovu. Ostatně tato problematika je rozdílná v celém Evropském hospodářském prostoru (OECD 2001: passim; Lindhjem a kol. 2009: passim).

⁶ Welfare for the Future

Celá 90. léta 20. století probíhala v duchu rozvíjení environmentální politiky. Implementovaly se předpisy vyplývající ze vstupu do EEA, vytvářely se první zákony pod hlavičkou ministerstva životního prostředí. Environmentální povědomí obyvatel bylo nutné zlepšit, a tak byl vydán zákon č. 21/1993 o poskytování a přístupu k informacím o environmentálních záležitostech⁷. Prosazování principů trvale udržitelného rozvoje často naráželo na ekonomické priority. V tomto období byly hojně využívány k prosazování cílů environmentální politiky administrativní nástroje. Problémy však byly s prosazováním této politiky, postihy bývaly malé, někdy žádné. Jako postih se často užívalo odejmutí přidělených povolení či zakázání činnosti. S větším úspěchem fungovaly ekonomické nástroje. V porovnání s ostatními severskými státy však byly využívány v mnohem menší míře, což si Island uvědomoval a na přelomu tisíciletí plánoval jejich rozšíření. Podařilo se také prosadit environmentální vzdělávání, a to na všech stupních škol (OECD 2001: 29-32).

Island rovněž implementoval do své environmentální legislativy zákon o posuzování vlivů na životní prostředí⁸ (dále jen EIA), a to v roce 1993. Účinný byl tento zákon od roku 1994, nicméně zahrnoval jen základní regulace. Zákon tak musel být už dvakrát novelizován, poprvé v roce 2000 a naposledy v roce 2005. Zákon odráží požadavky formulované směrnicemi EU a EEA. Cílem EIA je předem posoudit dopady staveb či jiných projektů na životní prostředí a minimalizovat tak dopady těchto projektů na životní prostředí. Současně tento zákon požaduje spolupráci mezi zainteresovanými stranami a také kontakt s veřejností, která by měla mít možnost se k projektům vyjádřit ještě před tím, než příslušný orgán vydá rozhodnutí (Environmental Impact Assessment Act no.106/2000: Article 1).

Vstup do nového tisíciletí je v environmentální politice Islandu charakterizován zejména snahou o aplikování strategie trvale udržitelného rozvoje. Již zmiňovaný plán "Blahobyt pro budoucnost" byl připraven více

⁷ Law nr. 21/1993 in respect of supply of information and access to information regarding environmental matters, viz příloha č. 1

⁸ Environmental Impact Assessment Act, viz příloha č. 2

ministerstvy a klade si za cíl vytvořit rámec regulací ve všech oblastech, které se prolínají s principy udržitelného rozvoje. Island chtěl vytvořit takovou strategii, která by dala do stejné roviny ekonomické, sociální i environmentální zájmy. Tato strategie tedy neoperuje pouze s environmentální politikou, ale také s politikou sociální a s ekonomickými aspekty. Mnohé projekty běžely již v době vydání strategie, jednalo se zejména o národní programy na ochranu přírody v souladu se zákonem č. 44/1999 (vytvoření čtyř národních parků v letech 1928, 1967, 1973 a 2001, rozloha chráněných území dosáhla cca 20% celkové rozlohy Islandu), program na ochranu půdy proti erozi, program k prosazení geotermální a vodní energie. V této době se projevil mezinárodní tlak, který vytvářela blížící se konference OSN v Riu. Island v té době byl již signatářem naprosté většiny důležitých mezinárodních smluv týkajících se životního prostředí (The Ministry of the Environment and Natural Resources 2002: 8-13).

Cíle, které vytyčila výše uvedená strategie, je možné dělit na ty s globálním dopadem, tj. snižování dopadů klimatických změn, ochrana ozonové vrstvy, ochrana oceánu. Dále byly vytyčeny cíle týkající se čistého ovzduší, vody, ochrany přírody v rámci národních parků a chráněných území, zlepšení zacházení s odpady, zvýšení podílu v užívání obnovitelných zdrojů energie, udržitelné zemědělství a rybolov (The Ministry of the Environment and Natural Resources 2002: passim). Již v roce 2006 byla vydána první zpráva o tom, jakým způsobem jsou tyto cíle naplňovány. Čistota ovzduší je dlouhodobě na vynikající úrovni, a to i přes to, že počet automobilů v zemi rychle stoupá. Podíl na tom jistě má i výroba energií z obnovitelných zdrojů, resp. ze zdrojů, které neznečišťují ve velké míře ovzduší a také fakt, že Island je ze své geografické polohy vystaven silným vzdušným proudům (Lindhjem a kol. 2009: 53-54). Taktéž čistota sladké vody byla již v roce 2006 na velmi dobré úrovni. Došlo ke snížení používání chemických hnojiv, čímž se snížilo riziko znečištění vodních toků. Vzhledem k faktoru, že je na Islandu obděláváno méně než 2% půdy a jsou zde časté srážky, znečištění vody v důsledku používání chemických hnojiv není příliš pravděpodobné. Co se týče chemických látek vznikajících při průmyslové výrobě, zde nastal v případě polyaromatických uhlovodíků nárůst ve znečištění

o dvojnásobek oproti roku 1990. Tak se děje zejména kvůli velké produkci hliníku (The Ministry of the Environment and Natural Resources 2006: 7-20).

Další problémy plynou ze zvyšujícího počtu turistů proudícího každoročně na Island. Počet turistů, kteří za jeden rok navštíví Island, je v současné době více než trojnásobný oproti populaci Islandu. To klade zvýšené nároky jak na infrastrukturu a dopravu, tak na s tím spojené energie. Ochrana biodiverzity je tak na Islandu velice aktuálním tématem. Nejen turisté, ale zejména rozšiřování zastavěných oblastí, využívání geotermálně činných oblastí a řek za účelem výroby elektřiny, vzbuzují obavy o kvalitu životního prostředí v budoucnu. Současně je na Islandu oproti jiným rozvinutým zemím nižší počet subjektů připojených do systému čištění odpadních vod. Do současné doby se Islandu podařilo sladit environmentální politiku a zákony s těmi, kterými disponuje EU. Islandu se podařilo zavést některé environmentální daně (zejména týkající se pohonných hmot) a připojit se do evropského systému obchodu s emisními povolenkami. Proces vývoje environmentální politiky zpomalila jen finanční krize v roce 2008. Příjmy z těchto daní v době krize kolísaly a v měřítku severských zemí zdaleka nedosáhly takového efektu jako v ostatních zemích. Pozitivní efekt ale měly tyto daně na množství vypouštěného oxidu uhličitého do ovzduší, a to i proto, že do těchto daní byly zahrnuta i paliva používaná rybářskými loděmi (OECD 2014: 13-19).

Určitou představu, jak se bude dále vyvíjet environmentální politika Islandu v budoucnu, nám může dát strategie vypracovaná islandským ministerstvem životního prostředí. Z této je zřejmé, že bude nadále používat jak administrativní a ekonomické, tak i dobrovolné a informační nástroje včetně vzdělávání. Pro boj s klimatickými změnami chce Island nadále držet vysokou úroveň obnovitelných zdrojů energie, a to i přesto, že je tato politika v rozporu s ochranou přírodně významných lokalit. Současně chce investovat do nových technologií a snižovat vypouštění emisí. Soustředit se přitom bude na geotermální energii, kde chce prostřednictvím nových technologií redukovat množství emisí, které tyto elektrárny/teplárny vypouští. Island si je vědom

ekologické náročnosti hutí na zpracování hliníku a bude se snažit prostřednictvím technologií omezovat emise, které tyto hutě produkují. Environmentálními daněmi chce Island motivovat spotřebitele a průmysl k větší ekologické odpovědnosti (jedná se zejména o zpřísnění daní na fosilní paliva a jich se týkajících odvětví). Jako jeden z lídrů v environmentálních technologiích chce Island tyto dále rozvíjet a také tyto vyvážet do zahraničí (Ministry of the Environment and Natural Resources 2007: 2-24).

4.2 Geotermální a vodní energie jako ekologické zdroje?

Tyto druhy energií patří v islandské environmentální politice k jedné z nejdůležitějších oblastí, které může konkurovat už snad jen problematika rybolovu. Ačkoliv se tyto zdroje považují za ekologické a udržitelné, plyne z jejich využívání též mnoho problémů, a to právě v islandských podmínkách. Vodní a geotermální energie se začala v omezené míře využívat již na začátku 20. století, nicméně až v 60. a 70. letech došlo k plnému rozmachu tohoto odvětví, zejména z důvodu poptávky průmyslových společností (výroby hliníku) po elektřině. Ve svých počátcích tedy nebyly tyto formy energií využívány s cílem udržitelnosti a ekologičnosti, ale hlavně kvůli jejich ekonomické výnosnosti a výhodnosti. Byla to právě vodní a geotermální energie, která pomohla Island přetvořit ze zaostalého státu v prosperující zemi, téměř energeticky nezávislou. Geotermální energie se používala zejména k vytápění budov (dnes je takto vytápěno až 90 % všech objektů na Islandu), později i k výrobě elektřiny. Výstavba velkých vodních elektráren začala v 70. letech 20. století, dnes vyrábí elektřinu celkem 14 vodních a 2 geotermální elektrárny. Podíl elektřiny z tohoto zdroje je 75 % zatímco geotermální elektrárny generují 25 % elektřiny. To ve výsledku znamená, že všechna elektřina je vyrobená z obnovitelných zdrojů energie. V celkovém podílu spotřebovaných energií jsou ty z obnovitelných zdrojů zastoupeny z více než 80 %, zbytek tvoří zejména palivo do automobilů a do lodí (Kadečková 2001: 256-258; Landsvirkjun 2015).

Problém s vodní energií spočívá zejména v tom, že k výstavbě vodních elektráren je potřeba zaplavit velké oblasti a postavit infrastrukturu,

což v důsledku znamená ohrožení biodiverzity v dotčených oblastech a nenávratné poškození krajiny. Dalším problémem je fakt, že vyráběná elektřina jde na Islandu v téměř 80 % do těžkého průmyslu, tudíž se jedná o stavbu elektráren pouze za účelem zvýšení zisku z prodeje elektřiny. V tomto směru mohou stavby přehrad učiněné po roce 2000 být ekologicky neudržitelné, a to ještě nehovoříme o možných ekologických dopadech samotného průmyslu (v případě Islandu zejména továrny na zpracování hliníku). Prosazení konkrétních projektů (Kárahjúkar a Nordlingalda) pak může mít v dlouhodobém měřítku za následek ohrožení biodiverzity, konkrétně některých druhů ptactva, ryb a rostlin a současně změnit fungování sladkovodních ekosystémů na dotčených řekách. Rada Evropy dokonce vydala doporučení ohledně možných ekologických následků staveb. Island obě přehradu prosadil (jednu s výhradami dle EIA), kdy argumentoval zejména zvýšením zaměstnanosti a přínosem pro region. Projekt Kárahjúkar byl již realizován. Je otázkou, zda tyto kroky nebyly pouze v ekonomickém zájmu a zda nepoškodily oblast s přírodním bohatstvím evropského významu (Council of Europe 2003: 3-18).

V případě geotermální energetiky jde o podobné problémy. Vzhledem k tomu, že se geotermální elektrárny/teplárny staví na geologicky aktivních místech, mohou zvyšovat riziko zemětřesení. Současně může dojít ke znečištění podzemní vody, jelikož tato je v procesu výroby geotermální energie využívána. Reálně se projevilo znečištění ovzduší v oblasti Reykjavíku, a to oxidy síry a sulfanem, které mají zdroj v produkci geotermální energie. Tyto látky překročily v uvedené oblasti hranici, kdy již mohou být nebezpečné lidskému zdraví (v případě sulfanu se jeho koncentrace od roku 2000 do současné doby více než zdvojnásobila). Dalším, i když možná trochu nečekaným problémem, je nízká cena geotermální energie užívané k vytápění. Tento faktor odběratele nemotivuje k tomu, aby energií šetřily, což v důsledku znamená, že mnoho objektů není zatepleno. Spotřeba geotermální energie určené k vytápění tak od roku 2000 stoupla o celých 12 %. Navíc zkušenosti z USA ukazují, že v tomto případě nemusí nutně jít o nevyčerpatelný zdroj energie (OECD 2014: 13, 96;

Union of Concerned Scientists 2015).

Z tohoto pohledu se může směr, kterým se ubral Island v průběhu 20. století, zdát problematický. Nicméně nelze opomenout fakt, že prosazováním těchto zdrojů energie Island docílil nejen energetické nezávislosti, ale také statusu environmentálně nejlépe výkonné země na světě. Nedostatky popsané výše tak jsou spíše výzvou pro islandskou environmentální politiku do budoucna. Příklad islandské energetiky nám poskytuje perfektní příklad toho, že sladit ekonomické a environmentální zájmy je velice složité a vždy se zde budou objevovat rozpory. V případě Islandu ale nemá cenu nabízet či hledat nějaké alternativy. V současné době bychom těžko hledali zemi s energetickým průmyslem tak ekologickým, jako je na Islandu.

4.3 Finanční krize a environmentální politika – případ Islandu

Jak již bylo několikrát uvedeno, oblast environmentální a ekonomická se v konceptu environmentální politiky prolíná v mnoha směrech. Je proto vhodné se zabývat otázkou, zda a jakým způsobem mohla být finanční krize na Islandu ovlivněna environmentální politikou a naopak. Ekonomika severských zemí byla v prvním desetiletí nového tisíciletí na velmi dobré úrovni a Island nebyl výjimkou. Od roku 2004 však na Islandu začal kolísat růst HDP a v roce 2006 vše vyústilo v tzv. mini krizi. Během této krize došlo k propadu akcií islandských bank a ke značnému znehodnocení islandské měny. S tímto problémem se banky vypořádaly stahováním svých vkladů v zahraničí, což sice snížilo riziko pádu systému, v dlouhodobém měřítku však tento krok znamenal zvětšení dopadů krize v roce 2008 (Berghäll – Perrels 2010: 17; Gudmundsson 2011). Islandské banky na přelomu tisíciletí operovaly pouze na území Islandu. Po roce 2000 však začaly svou činnost rozšiřovat i do zahraničí. Investiční bankovníctví se stalo nejdůležitějším odvětvím v jejich činnosti. Na konci roku 2007 už fungovaly tři největší islandské banky mezinárodně a jejich aktiva dosáhla devítinásobku HDP Islandu. Během tohoto období se rovněž zvýšil objem půjček poskytovaných jak domácím stranám, tak do zahraničí. Největší nárůst v objemu půjček byl těsně před islandskou krizí, kdy objem půjček do zahraničí stoupl o 120 % během

pouhých šesti měsíců. Takto velký nárůst se ukázal jako velice riskantní a nakonec přerostl tak, že jej banky neměly možnost kontrolovat. Navíc v té době již USA směřovaly do recese a tamější strany hledaly půjčky právě na Islandu (Rannsóknarnefndir Alþingis 2010: 1-2).

Problémy, které zapříčinily finanční a bankovní krizi na Islandu, jsou spojené i s environmentální oblastí. Ze strany ekologů se objevily názory, že půjčky na výstavbu vodních elektráren pro zásobování továren na výrobu hliníku elektrickou energií též přispěly ke vzniku krize (Rose 2008). Faktem je, že podíl investic do energetického sektoru a sektoru zpracování hliníku se od roku 2003 rapidně zvyšoval a vyvrcholil v roce 2006, kdy byl téměř čtyřikrát vyšší než podíl všech ostatních investic (Gudmundsson 2011). Největším negativem byl v tomto směru fakt, že ačkoliv probíhaly velké investice pro hliníkový průmysl, výnosy plynuly z větší části zahraničním společnostem – vlastníkům továren a pouze část končila ve státním rozpočtu. Do roku 2003 byly na Islandu sníženy daně pro soukromé průmyslové subjekty z 50 % na 18 %, a to za účelem oživení jednostranné islandské ekonomiky. To ale nemělo vliv na příjmy, které díky rychle se rozvíjejícímu ekonomickému odvětví a novým pracovním místům stále stoupaly. Dalším rizikem se ukázalo být opakující se zaměření ekonomiky na jedno odvětví. Výroba a prodej hliníku je v případě Islandu ve velké míře závislá na světových trzích. Na hliníku je navíc přímo závislý celý energetický průmysl Islandu a tudíž výkyvy v cenách hliníku nebo jakékoliv jiné nepředpokládané události mohou mít fatální vliv na islandskou ekonomiku (Grande 2011: 5-8). Pokud vůbec měly tyto faktory související s vedením environmentální politiky vliv na vznik krize, tak ale tento vliv nebyl veliký. Zde je vidět, jak úzce je propojena ekonomika s environmentální politikou. Krize ale vznikla především z již výše popsaných ekonomických důvodů a kvůli ekonomické nerovnováze v období před krizí (Gudmundsson 2011).

Finanční krize má teoreticky pozitivní vliv na životní prostředí, protože dojde ke snížení průmyslové výroby a omezení kupní síly obyvatelstva.

Po odeznění krize ale dojde k opětovnému nastartování ekonomiky a s tím i ke zvýšení znečišťování ovzduší apod. Krize proto byla výzvou pro environmentální politiku, aby se s touto předpovědí vypořádala. Během krize a po krizi se ujal diskurz tzv. "zeleného růstu"⁹, v jehož duchu se nesly všeobecné snahy severských států nastartovat znovu k růstu svou ekonomiku (Skljevik a kol. 2011: 23). Island nebyl výjimkou. Island se rozhodl rozšířit portfolio environmentálních daní tak, aby přinesly do rozpočtu co nejvíce financí. Do roku 2010 generoval Island z environmentálních daní pouze necelá 2 % HDP. Od roku 2010 zavedl Island několik zcela nových environmentálních daní. První byla daň z elektřiny a tepla pro domácnosti a firmy (tato generovala za jeden rok až 0,13 % HDP) a uhlíková daň (generovala až 0,25 % HDP za rok). Mimo tohoto kroku došlo k reformě již existujících ekologických daní. Problémem pro Island zůstal fakt, že některé daně jsou mnohem nižší než je evropský průměr a v některých oblastech je stále zvýhodněn těžký průmysl (elektřina), který platí nízké nebo dokonce žádné daně. Některé nově zavedené daně navíc měly pouze dočasný charakter (Daniel a kol. 2011: 40-64; Fulton 2013).

⁹ Green growth

5. Závěr

Předmětem této bakalářské práce bylo celkově analyzovat environmentální politiku Islandu a aplikovat na ni teorii environmentální politiky. Tato politika se vyvíjela během druhé poloviny 20. století. Mezi prvními státy, které ji implementovaly do svých politik, byly i severské země. Island však nesdílí stejný vývoj této politiky s ostatními severskými zeměmi. Jak již bylo na začátku práce uvedeno, Island zabírá mezi severskými státy specifické místo, a to kvůli své izolovanosti a své dychtivosti stát se nezávislým. Zejména z tohoto důvodu se zaměřil na vodní a geotermální zdroje energie, kterými do země přilákal velké výrobce hliníku. Island se díky tomuto opravdu stal energeticky téměř nezávislým státem a ekonomicky rostl, protože dokázal rozvinout svůj jednostranně zaměřený průmysl.

Environmentální politika jako taková se na Islandu etablovala podobně jako v ostatních severských státech, existují zde ale určité rozdíly. Komplexní legislativní úpravu týkající se životního prostředí získal Island stejně jako ostatní severské země v roce 1974. Ministerstvo životního prostředí ale bylo založeno až v roce 1990 a udržitelný rozvoj začal být oficiálně aplikován až na přelomu tisíciletí. První krok k udržitelnému rozvoji Island udělal již v 70. letech 20. století zavedením kvót na lov ryb, komplexní program udržitelného rozvoje byl ale aplikován až v roce 2002. Pozitivní vliv na zavádění environmentální politiky na Islandu měly mezinárodní organizace, zejména OSN. Vzhledem k tomu, že první větší snahy o aplikování environmentální politiky proběhly na Islandu až na začátku 90. let 20. století kvůli blížící se konferenci v Riu, nelze se ubránit pocitu, že tato byla na Islandu implementována na základě mezinárodního tlaku. Počátek nového tisíciletí přinesl Islandu výzvu v podobě finanční krize, která se v důsledku promítla i do environmentální politiky. Krize také oživila otázku vstupu Islandu do Evropské unie. Přestože se Island do současné doby nestal členem Evropské unie, její vliv na environmentální politiku Islandu je značný, a to zejména skrze členství Islandu v Evropském hospodářském prostoru.

Aplikovat teorii environmentální politiky na případ Islandu bylo možné téměř beze zbytku. Nejdůležitějšími subjekty v procesu environmentální politiky jsou na Islandu státní instituce, nestátní zájmové skupiny a průmyslové subjekty. Vliv na politiku životního prostředí mají samozřejmě i politické strany a veřejnost, role ostatních subjektů tak, jak byly popsány výše, je přímo závislá či probíhá společně s již zmíněnými subjekty environmentální politiky. Z nástrojů environmentální politiky jsou na Islandu užívány administrativní, ekonomické, dobrovolné a informační nástroje. Užívání ekonomických nástrojů probíhá v menší míře než je tomu v ostatních severských státech. Jedná se zejména o ekologické daně, jejichž portfolio je mnohem menší než v ostatních státech Severské rady. V důsledku ale lze tento diskurz omluvit faktem, že Island vyrábí drtivou většinu energií z obnovitelných zdrojů a zatížit tento sektor daněmi není tolik nutné. Užívání dobrovolných a informačních nástrojů probíhá na Islandu v malé míře, např. eco-labelling se zde etabloval pomaleji než v ostatních severských státech. Samoregulace není na Islandu užívána, stejně jako nejsou aplikovány aspekty tržního environmentalismu (přestože se jedná spíše jen o teoretický koncept, v podmínkách Islandu by vzhledem k malému počtu obyvatel a vysoké míře politické a environmentální odpovědnosti mohl být relevantní).

I když je Island jednou z environmentálně nejvíce výkonných zemí, jeho politika životního prostředí trpí řadou problémů, které vyplývají zejména z vlivu ekonomických a tradičních faktorů na jeho environmentální politiku. Jedním z nich je postoj Islandu k problematice rybolovu (lovu velryb a také tuleňů), který se neshoduje se všeobecným diskurzem v tomto odvětví. Především tato oblast se ukázala při jednání o vstupu do Evropské unie jako ta nejvíce problematická. Oblast ochrany živočišných druhů bude do budoucna pro Island velkou výzvou. Další výzvou bude pro Island dosud nevyřešená otázka regulace těžkého průmyslu. Ačkoliv stavba hliníkových hutí a s tím spojená výstavba elektráren je nesmírně environmentálně náročná, Island pokračuje v prosazování těchto projektů. V tomto směru ustupuje státní environmentální politika ekonomickým zájmům. K řešení problému by mohlo přispět zavedení nových

či zvýšení stávajících environmentálních daní pro tuto oblast. Je otázkou, na jakou ze stran se Island v budoucnu přikloní. Provázanost environmentální a ekonomické oblasti je totiž v tomto směru na Islandu markantní.

Island i přes všechny uvedené nedostatky je a nadále i bude lídrem v oblasti výroby elektrické energie z obnovitelných zdrojů a nejspíš neztratí nic ze své image „zelené“ země. Pozitivní je také fakt, že si Island uvědomuje své problémy a ve svých strategiích je plánuje v budoucnu řešit. Výše uvedené výzvy zůstanou ještě po několik let aktuální. Bude zajímavé sledovat, jakým směrem se Island vydá. Může se soustředit dále na těžký průmysl, který již teď značně dominuje islandské ekonomice, a tudíž zde hrozí problém vyplývající ze zaměření ekonomiky na jednu oblast, tak jak tomu bylo dříve u rybolovu, nebo se začne více zaměřovat na oblast služeb a turistického ruchu, s čímž by souvisela i větší ochrana přírody.

6. Seznam použité literatury a pramenů

Act no. 44/1999, *The Nature Conservation Act*, dostupné na:
<http://eng.umhverfissraduneyti.is/legislation/nr/389>, 14.4.2015.

Act no. 106/2000, *Environmental Impact Assessment Act*, Amended by Act no. 74/2005, dostupné na: <http://eng.umhverfissraduneyti.is/legislation/nr/819>, 14.4.2015.

ArcticEcon (2012). *Aluminium Smelting in Iceland – Alcoa, Rio Tinto Alcan, & Century Aluminum Corp.*
(<https://arcticecon.wordpress.com/2012/02/15/aluminium-smelting-in-iceland-alcoa-rio-tinto-alcan-century-aluminum-corp/#comments>, 4.4.2015).

Bauer, Bjorn – Fischer-Bogason, Rikke (2011). *Voluntary Agreements and Environmental Labelling in the Nordic Countries* (Copenhagen: Nordic Council of Ministers).

Berghäll, Elina – Perrels, Adriaan (2010). *The economic crisis and its consequences for the environment and environmental policy* (Copenhagen: Nordic Council of Ministers).

Council of Europe (2003). *Hydropower Development in Iceland: Damage to habitats and species of European importance* (Strasbourg: Council of Europe).

Daniel, Philip a kol. (2011). *Iceland: Advancing Tax Reform and the Taxation of Natural Resources* (Washington, D.C.: International Money Fund).

Egeberg, Morten (2003). *The Nordic Countries and the EU: How European*

Integration Integrates and Disintegrates States Domestically. *Advanced Research on the Europeanisation of the Nation-State*. 11/2003, s.1-36.

European Commission (2011). *Screening report Iceland: Chapter 27 – Environment, Iceland 2011 Progress report* (Brussels: European Commission).

European Environmental Agency (2015). *Country Introduction: Iceland* (<http://www.eea.europa.eu/soer/countries/is/country-introduction-iceland-1>, 14.4.2015).

Framsókn (2015). *Progressive Party* (<http://www.framsokn.is/>, 14.4.2015).

Fulton, Catharine (2013). Alcoa and Norðurál Pay Little Or No Income Tax In Iceland. *The Reykjavik Grapevine*. 21.3.2013 (<http://grapevine.is/news/2013/03/21/alcoa-and-nordural-pay-little-or-no-income-tax-in-iceland/>, 4.4.2015).

Grande, Daniel (2011). Rethinking Aluminium in Iceland's Economy: Balancing Risk and Reward. *Perspectives on Business and Economy*, Vol. 29, s. 3-13.

Gudmundsson, Már (2011). *The Financial Crisis in Iceland: Reflection on causes, consequences and lessons to be learnt* (London: Bank of England).

Hey, Christian (2005). EU Environmental Policies: A short history of the policy strategies. In: *EU Environmental Policy Handbook*, European Environmental Bureau (<http://www.eeb.org/?LinkServID=3E1E422E-AAB4-A68D-221A63343325A81B>, 5.3.2015) s.17-30.

Icelandair (2015). *Icelandair's Environmental Policy*

(<http://www.icelandair.co.uk/information/about-icelandair/environmental-policy/>, 4.4.2015).

Icelandic Association of Aluminium Producers (2015). *Environment: Recycling and Sustainability* (<http://en.samal.is/environment>, 14.4.2015).

Iceland Review (2014). *New party candidates in elections* (<http://icelandreview.com/news/2007/03/23/new-party-candidates-elections>, 4.4.2015).

INCA (2015). *Iceland Nature Conservation Association* (<http://nattuvernd.is/Sida/ID/1036/About-INCA>, 14.4.2015).

Jordan, Andrew (1998). EU environmental policy at 25: The politics of multinational governance. *Environment*, Vol. 40, s. 14-45.

Kadečková, Helena (2001). *Dějiny Islandu* (Praha: Lidové noviny).

Kaplanová, Barbora (2011). Ekonomické nástroje ochrany životního prostředí. In: Soukupová, Jana a kol. (2011), *Ekonomika životního prostředí* (Brno: Masarykova univerzita), s. 181-210.

Kopeček, Lubomír (2005). Island. In: Strmiska, Maxmilián a kol. (2005), *Politické strany moderní Evropy* (Praha: Portál), s. 262-282.

Kristófersson, Dadi Már a kol. (2009). *The effect of power-intensive industrial developments on the Icelandic economy* (Reykjavik: University of Iceland).

Kubeš, Tomáš (2008). Island a ekonomická krize. *Lidovky.cz*. 13.10.2008

(http://neviditelnypes.lidovky.cz/ekonomika-island-a-ekonomicka-krize-d6s-/p_ekonomika.aspx?c=A081012_165015_p_ekonomika_wag, 4.4.2015).

Kulhavý, Viktor (2011). Dobrovolné nástroje ochrany životního prostředí. In: Soukupová, Jana a kol. (2011), *Ekonomika životního prostředí* (Brno: Masarykova univerzita), s. 211-234.

Landsvirkjun (2015). *History* (<http://www.landsvirkjun.com/company/history>, 14.4.2015).

Landvernd (2015). *Landvernd - Icelandic Environment Association* (<http://landvernd.is/en/About-Landvernd>, 14.4.2015).

Law nr. 21/1993, *Law in respect of supply of information and access to information regarding environmental matters*, dostupné na: http://www.ust.is/library/Skrar/Atvinnulif/Log/Enska/log_nr21_1993_enska.pdf, 14.4.2015.

Lindhjem, Henrik a kol. (2009). *The Use of Economic Instruments in Nordic Environmental Policy 2006-2009* (Copenhagen: Nordic Council of Ministers).

Lisa, Aleš – Pána, Lubomír (2012). *Environmentální politika* (České Budějovice: VŠERS).

Magnúsdóttir, Gunnhildur Lily – Thorhalsson Baldur (2011). The Nordic States and Agenda-Setting in European Union: How Do Small States Score? *Icelandic Review of Politics and Administration*, Vol. 7, No. 1, s. 205-225.

Mayerová, Carmen (1996). *Komparativní politika Skandinávie a Středomoří* (Praha: Karolinum).

Mezřický, Václav a kol. (1999). *Teorie a praxe environmentální politiky* (Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava).

Mezřický, Václav (2005). *Environmentální politika a udržitelný rozvoj* (Praha: Portál).

Norden (2009). *Economic instruments in environmental policy* (<http://www.norden.org/en/nordmiljoe/special-issues/2009/actions-against-climate-change-needed-the-nordic-countries-are-showing-the-way/economic-instruments-in-environmental-policy/>, 15.4.2015).

Norden (2015). *The History of Nordic Co-operation* (<http://www.norden.org/en/om-samarbejdet-1/the-history-of-nordic-co-operation>, 4.4.2015).

OECD (2001). *OECD Environmental Performance Reviews: Iceland 2001* (OECD Publishing).

OECD (2014). *OECD Environmental Performance Reviews: Iceland 2014* (OECD Publishing).

Ptak, Michal (2010). Environmentally motivated energy taxes in Scandinavian countries. *Economic and Environmental Studies*, Vol. 10, No.3, s. 255-269.

Rose, Miriam (2008). Iceland's Ecological Crisis: Large Scale Renewable Energy and Wilderness Destruction. *New Renaissance Magazine*. (<http://www.ru.org/ecology-and-environment/iceland-s-ecological-crisis-large-scale-renewable-energy-and-wilderness-destruction.html>, 4.4.2015).

Rannsóknarnefndir Alþingis (2010). *Causes of the Collapse of the Icelandic Banks - Responsibility, Mistakes and Negligence*

(<http://www.rna.is/media/skjol/RNAvefurKafli21Enska.pdf>, 14.4.2015).

SEEDS (2015). *SEEDS Volunteering for Iceland* (<http://www.seeds.is/about-seeds>, 14.4.2015).

Sjálfstæðisflokkurinn (2015). *Independence Party* (<http://www.xd.is/>, 14.4.2015).

Skljevik, John Magne a kol. (2011). *Greening the economy: Nordic experiences and challenges* (Copenhagen: Nordic Council of Ministers).

Skúlason, Jón Björn – Hayter, Roger (1998). Industrial Location as a Bargain: Iceland and the Aluminium Multinationals 1962-1994. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*, Vol. 80, No.1, s. 29-48.

Sociologický ústav akademie věd ČR (2015). *Ekologie* (<http://cvvm.soc.cas.cz/ekologie/>, 28.2.2015).

Soukupová, Jana a kol. (2011). *Ekonomika životního prostředí* (Brno: Masarykova univerzita).

The International and Comparative Law Quarterly (1974). Protection of the Environment. *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 23, No. 4, s. 886-888.

The Ministry of the Environment and Natural Resources (2002). *Welfare for the Future: Iceland's National Strategy for Sustainable Development 2002-2020*

(http://eng.umhverfisraduneyti.is/media/PDF_skrar/Sjalfbar__roun_enska.pdf, 14.4.2015).

The Ministry of the Environment and Natural Resources (2006). *Welfare for the Future: Iceland's National Strategy for Sustainable Development - Statistical Indicators 2006*

(http://eng.umhverfisraduneyti.is/media/PDF_skrar/statisticalindicators2006.pdf, 14.4.2015).

The Ministry of the Environment and Natural Resources (2007). *Iceland's Climate Change Strategy*

(http://eng.umhverfisraduneyti.is/media/PDF_skrar/Stefnumorkun_i_loftslagsmalum_enlokagerd.pdf, 14.4.2015).

The Ministry of the Environment and Natural Resources (2015). *Tasks and Agencies* (<http://eng.umhverfisraduneyti.is/ministry/tasks/>, 14.4.2015).

Twaddle, Andrew (1997). EU or Not EU? The Swedish debate on entering the European Union 1993 – 1994. *Scandinavian Studies* Spring 97, Vol. 69, s.189-211.

Union of Concerned Scientists (2015). *Environmental Impacts of Geothermal Energy* (http://www.ucsusa.org/clean_energy/our-energy-choices/renewable-energy/environmental-impacts-geothermal-energy.html, 15.3.2015).

7. Resumé

This thesis deals with the theory of environmental policy and with its application on the state of Iceland. The emphasis is placed on the most important factors that influenced the development and character of environmental policy of Iceland. While the first part of the thesis is focused on the theoretical concept of the environmental policy, the second part is focused on the development of environmental policy of the EU and Nordic countries and their influence on the environmental policy of Iceland. The third part of the thesis deals with the development of environmental policy in Iceland. In this part the thesis also describes problems connected with fishing industry and energy industry in Iceland and how the environmental policy of Iceland dealt with these challenges. The last part of the thesis is focused on the topic of financial crisis that hit Iceland in 2008 and a possible connection between the crisis and environmental policy.

Key words: aluminium industry, economy, environment, environmental policy, European Union, financial crisis, Iceland, water and geothermal energy

8. Přílohy

- příloha č. 1 – zákon č. 21/1993 o přístupu k informacím o environmentálních záležitostech – Island (Law nr. 21/1993, *Law in respect of supply of information and access to information regarding environmental matters*), počet stran: 4
- příloha č. 2 – zákon č.106/2000 o posuzování vlivů na životní prostředí – Island, článek 1 (Act no. 106/2000, *Environmental Impact Assessment Act*, Amended by Act no. 74/2005), počet stran: 1